

KOROŠKI SLOVENEK

Naroča se pod naslovom
„Koroški Slovenec“,
Wien V., Margaretenplatz 7.

Rokopisi se naj pošiljajo na naslov:
Žinkovský Josip, Wien
V., Margaretenplatz 7.

List

za politiko, gospodarstvo
in prosveto

Izhaja vsako sredo.

Stane četrtletno: K 200.—

Za Jugoslavijo
celoletno: 24 Din.
polletno: 12 „
četrtletno: 6 „

Leto II.

Dunaj, 11. januarja 1922.

Št. 2.

Irski narod.*

V noči od 5. do 6. decembra se je vršil izredni dogodek: Angleži in Irce so se pogodili! Ako smemo verjeti prvim poročilom, pomeni to konec stoletne borbe med Angleži in Irce in irska dežela bo odslej naprej nosila ime „svobodna irska država“ v okviru britskega imperia.

Ime Lloyd Georgea bo zapisano v angleški zgodovini z zlatimi črkami, štel bo med prve državnike Anglije. V svetovni vojni se mu je posrečilo organizirati vse sile ogromne britanske države ter tako izvojevati zmago v trenutku, ko se je majala cela stavba te ogromne države, zdaj pa je z izredno spretnostjo spravil s sveta najhujšo notranjo nevarnost Anglije: irsko vprašanje in to v onem trenutku, ko stopa Amerika vedno bolj v ospredje in hoče polagoma nastopiti dedščino Angležev na morju in na vseh delih sveta: Saj so Amerikanci računali ravno na Irce pri svojih bodočih bojih z Angleži. — Pomen te pogodbe z Irce nam zgodovina najbolj pojasni.

V XVII. in XVIII. stoletju je Anglija zatirala z brutalno silo Irce. Iztrebiti je hotela keltski jezik iz šol in iz javnega življenja, vse cerkvene ustanove, cerkvena dobra in poslopja je izročila anglikanski cerkvi! Naselili so se anglikanski pastirji in škofje po vsej Irski: a to so bili pastirji brez črede, kajti irsko ljudstvo se je zbiralo v duplinah, v močvirjih in goratih, nedostopnih skrivališčih ter tam obhajalo katoliško božjo službo. Vršil se je upor za uporom, ki so ga Angleži vedno v krvi udušili.

Opamba. Irski parlament je z 64 proti 57 glasovom sprejel pogodbo z Angleško. Irska je po stoletni borbi res svobodna republika.

A v začetku XIX. stoletja so Irce spremenili svojo taktiko: Veliki irski domoljub Daniel O'Connell je organiziral Irce v parlamentarno stranko in se je začel postavnim potom boriti za pravice svojega ljudstva. Že l. 1829. je prisilil angleško vlado, da je proglasila versko svobodo in enakopravnost vseh državljanov.

Toda s tem Irce niso bili zadovoljni, zapisali so na svojo zastavo: Home-rule, to se pravi domača vlada, samoodločba. Hoteli so imeti svoj lasten irski parlament, svoje šolstvo, svoje uradnike, svoje vojaštvo. V Angliji je konservativna stranka Lordov (grofov), veleposestnikov, kapitalistov v svoji zaslepljenosti vedno zabranjevala to irsko avtonomijo. Angleški državnik Gladstone († 1898) je uvidel to napako ter je v ljudski zbornici kot ministerski predsednik od l. 1880 naprej dosledno zagovarjal Home-rule za Irsko, a ni mogel prodreti.

Za njim se je s tem vprašanjem največ bavil Lloyd George, gotovo najsposobnejši sedanjí parlamentarec Anglije. Izdelal je l. 1907 načrt za Home-rule, a Irce so ga odklonili. L. 1912 spet drugi načrt, ki je bil dvakrat sprejet v ljudski zbornici, a dvakrat odklonjen od gosposke zbornice. Stvar je postala še bolj zamotana, ko se je v severni Irski pojavila stranka, ki je nastopila proti Home-rule, proti samovladi irskega otoka. Njen voditelj Carson je l. 1914 organiziral ravno pred izbruhom vojne celo oborožen odpor, a ko je Anglija to mirno trpela, so Irce popolnoma obupali nad Anglijo ter se pripravili na ono petletno revolucijo, ki je zdaj končala z uspehom Irske. Ta revolucija je bila tako originalna, da nima zlahka primere v zgodovini. Irce so vstvarili lastno vlado, lasten parlament, postavili uradnike in sodnike, skratka organizirali lastno

državo. A to vse je bilo tajno. Dežela je bila polna orožja, a vse je bilo skrito, zakopano. Vojakov je imela organiziranih 200.000, a niko ni vedel za nje: po dnevu so orali, delali na polju, po noči so napadali angleške patrolje, vojašnice, orožniške postaje. O nepričakovanih urah so se pojavili ti uporniki sredi mest! V Dublinu so l. 1916 o Veliki noči zasedli kraljevo palačo, l. 1920 neko nedeljo zjutraj ob 9. uri so umorili v Dublinu 14 častnikov po raznih hotelih itd. Anglija je morala imeti 100.000 vojakov stalne armade na Irskem, a angleški vojaki se posamezni niso upali kretati po ulicah. Vsa dežela jim je bila sovražna.

Zdaj pa bodo Angleži stalno zapustili deželo, Irce bodo imeli lastno armado, lastno vlado s parlamentom, lastno šolstvo. Najbolj zanimivo je, da se vrača irsko ljudstvo h keltskemu jeziku, čeprav je bil že skoro izumrl. Po vseh šolah se poučuje keltski jezik in irska vlada ga že rabi kot svoj uradni jezik.

Za nas, koroške Slovence, je irska zgodovina zelo poučna. Pravica je lahko teptana, preganjana, a dokler se ji mi sami ne odpovemo, nikdar ne umrje, ampak večno živi, kakor Bog, iz katerega izvira.

Pa nas je tako malo proti Nemcem! Tudi Ircev je samo 3 milijone proti 43 milijonom Angležev! Pa med nami so nemškutarji! Seveda! Saj so med Irce bili tudi Ulsterjanci, to so pravi irski nemškutarji. Nimamo šol, nimamo učiteljev, nimamo uradnikov, nič! Vsega nam manjka, sami smo! Kaj pa Irce? Vse šole so bile angleške, vsa uprava, sodnija, vojaštvo itd. v angleških rokah. Sami so bili, njihove tožbe, njihove vzdihne je slišal samo veliki, neizmerni ocean in Bog v nebesih. Pa Nemci, naši nasprotniki so tako silni, močni itd. Angleži so bili še silnejši! A prišel je trenotek, ko je ona velika, ponosna Anglija l or-

PODLISTEK

Žalik žene.

V prijazni dolini na meji Zilje in Roža leži vas Malošče. Hiše se izgublajo med drevjem. Niti stolpa male stare cerkvice prej ne opaziš, da stojiš tik pred njo. Počeni edini zvon slišijo samo najbližji sosedje; drugi se norčujejo iz Maloščanov češ: v Maloščah vedno z vsemi zvonovi zvonijo. Ampak lep je ta kraj, tako lep, da ga človek, ki ga je videl, v njem živel in sanjal svoje mladostne sanje, nikoli več ne pozabi. Kakor lastna senca gre za njim spomin.

Če greš iz Malošč dobre pol ure v hrib, prideš na Peči. Peči so mogočno skalovje. Od zapadne strani vidiš samo visoko navpično skalnato steno. Na vrhu sameva škocijanska cerkev s svojim belim vitkim stolpom. In zvonovi so bili nekdanj v tem stolpu! Ljudje so na polju postajali in prisluščkavali, kadar so se oglasili. Pastirji so prenehali s svojo igro. Zvončki črede, ki se navadno pase pod Pečmi, so vtihnili. Zdaj zvonov ni več!

Tam zgoraj na Škocijanu so v davnih dneh živele žalik žene. Od tam so gledale po dolini. V dalji onstran Dobrave so videle Beljak. Od vzhoda je pozdravljalo jasno svetlo oko baškega jezera. Tam dol so hodile ob vročih poletnih dneh. V hladnih valovih baškega jezera so umivale svoje bele ude in se igrale z ribicami. Na obrežju in na otoku sredi jezera so plesale v bledih mesečnih nočeh. Če so v kresni noči malo glasneje zašepetali valovi in

zapljusnili ob breg, so rekli ljudje: „Žalik žene se kopajo in kresnice jim svetijo v kresni noči“. Sprehajati so se hodile mimo Starega grada na Jepo.

V tistih dneh, ko so še živele žalik žene na Škocijanu, se je zgodilo, da so stari Mikvavlič sejali na polju pod Gračanco. Iz Škocijana jih je opazovala žalik žena. Mikvavlič je niso videli, ker vsem se niso prikazale. Ko tako počasi, premišljeno stopajo po njivi, z levico drže pleteno košaro, ki je na jermenu pritrjena okrog vratu, z desnico segajo po seme in ga sipljejo po razorani zemlji, zaslišijo naenkrat, kako žalik žena kliče: „Paver, bob sij, paver bob sij!“ Začudenim postojem, gledajo in poslušajo. Ko pa žalik žena le ne utihne, zamenjajo seme in začnejo sejati bob. In še nikoli polje ni tako obrodilo kakor tisto leto.

Skoz Malošče teče potok. Zgovorni, klepetavi zarod žab se v poletnih večerih prepira in krega ob njem in v njem. Obrežje ob njem se dviga kakih dvajset korakov visoko. Na obrežju stoji stare narodne hiše po domače Komatar, Grobar, Premrv, Mikvavlič, Viglič. Mi, ki smo bili „na višavah“ doma, smo imenovali del vasi tik ob potoku „graben“. V Grabnu stoji tudi stara slovenska hiša pd. Motličeva.

Nekega dne je prišla k Motliču žalik žena. Ponudila je staremu Motliču klopčič niti, če ji pusti, da prenoči v njegovi hiši. Slovenci so bili vedno gostoljubni ljudje. Bog ne daj, da bi kdo na večer zaprl vrata pred popotnim človekom ali beračem. Rade volje so stari oče vzeli žalik ženo pod streho. Drugi dan so hoteli

iz klopčiča niti narediti štreno. Navijali so in navijali celi dan in celo noč, a klopčiča ni hotelo biti konec. Vtrudili so se in postali nevoljni. V svoji nevolji so rekli: „No, ali ne bo kmalu konec!“ In glej, naenkrat je zmanjkalo klopčiča. Od tedaj nikoli več ni prišla nobena žalik žena v Motličevo hišo.

Pa žalik žene so se tudi rade igrale. V travniku pod Gračanco so Grobarjevi sušili seno, Amruševi in Mikvavličevi so spravljali žito. Huda vročina je bila tisto leto in silna suša. Potok, ki napolnjuje Mikvavličev bazar, se je posušil. Žalik ženam je postalo dolg čas. Naveličale so se, sedeti na skalovju in gledati proti Zili, v Rož in na Dravo, ki se je vila v dalji. In tudi vročina je bila taka, da je kar bliščalo pred očmi. Ko so bili Grobarjevi, Amruševi in Mikvavličevi ravno v jasnovi senci pri malci, stopi med nje žalik žena, prime enega za drugo, ga spravi v predpasnik in vse odnese na Škocijan. Tam odpre predpasnik in spusti vse na tla k nogam svojih tovarišic češ, glejte kakšne „kruncelne“ (kobilice) sem vam prinesla.

Vse to se je dogodilo v tistih davnih dneh, ko so bili še gozdovi polni vil, ko je skoz „šah“ pod Starim gradom še drvela divja jaga in ko so najpogumnejši gospodarji v najtemnejših nočeh hodili šac kopat. Nam je vse to pripovedoval stari mož ob večerih, ko smo čuli pri mrličih. Z žarečimi in zasanjanimi očmi smo sedeli okrog njega. Najlepše pa je bilo, da smo vse to v tistih dneh sami doživljali, ker smo v resnico njegovih pripovedi verovali.

na Loci v 49. letu svoje starosti. Bolehala je že čez dve leti. Ona je bila vzorna in pridna gosposinja, radodarna proti ubogim, pomagala je rada vsakemu, da je le mogla. Pozabiti pa tudi ne smemo, da je bila tudi neustrašena boriteljica za našo slovensko stvar. Kako je bila priljubljena in spoštovana, je pokazal pogreb dne 5. t. m., kterega se je vdeležila ogromna množica ljudstva od blizu in daleč. Naj bo vsem za vzgled in ohranimo jo v trajnem spominu. Njej pa bodi slovenska zemlja lahka! Lazarjavi družini izrekamo globoko sožalje.

Globalnica. Dne 26. dec. 1921 se je vršil pri polnoštevilni udeležbi društvenih udov občini zbor kr. soc. izobraževalnega društva v Globasnici, na katerem smo izvolili nov odbor. Za predsednika je bil soglasno izvoljen naš deželni poslanec g. Ferdo Krajger iz Stebna. No-voizvoljenim odbornikom želimo pri delu za izobrazbo naroda in procvit domovine kar največ uspeha. — Na novo leto pa smo mislili vprizoriti igro „Deseti brat“, katera pa se žal radi prepovedi okrajnega glavarstva ni mogla vršiti. Na mesto igre se je vršilo burno zborovanje, kakršnega v našem „Narodnem domu“ še nismo doživeli, odkar obstoji v Globasnici izobraževalno društvo. Igro so nam prepovedali radi „javnega miru“ in sicer zadnji popoldan preden bi se morala vprizoriti. Predsednik našega društva gospod Krajger pa je v imenu odbora izjavil orožnikom, da se bo igra kljub prepovedi vprizorila ter da se uklonimo le sili; prepoved okrajnega glavarstva se tudi ni mogla več razglasiti in na novo leto popoldne so pričeli prihajati ljudje od vseh strani na igro, ko je bila društvena dvorana že do polovice napolnjena, so prišli trije orožniki ter blagajniku prepovedali pobirati vstopnino; obenem so tudi zastražili vrata ter vsakega, ki se jim je bližal, zavrnili. Ljudstvo pa ni odšlo domov, temveč se je zbiralo na veži in pred vhodom. Vse je čakalo na naša poslanca gg. Poljanca in Krajgera. Ko sta prišla, je zavladovalo med ljudstvom nepopisno veselje in navdušenje. A sili sta se morala ukloniti tudi ona dva. Medtem sta namreč dospela iz Pliberka dva nova orožnika in pet pušk je bilo nastavljenih na „Desetega brata“, ako bi se bil upal nastopiti. Na shodu, ki se je vršil nato, je govoril gospod Poljanec z burnim odobravanjem občinstva, ki je dalo z ostrimi medklici duška ogorčenju, ki je zavladovalo med množico radi krivičnega postopanja vlade. Kakor so Irci vstrajali več stoletij v borbi za svobodo, tako tudi mi koroški Slovenci ne smemo odjenjati in se odpovedati človeškim pravicam, je izvajal gosp. Poljanec, temveč moramo postati še trdnejši, čim hujši so časi in čim nevarnejšega nasprotnika imamo pred seboj. Po govoru g. Poljanca se je množica, ki je narasla že čez 1000 glav, mirno razšla.

Šmarjeta na Pliberkom. Tudi pri nas je dosti novega, dragi „Koroški Slovenec“. Lepo je tukaj v naših hribih in veseli ljudje prebivajo tukaj. Komaj je minul adventni čas, že so začeli plesati po raznih hišah. Da, še celo v adventu so plesali, kar pač res ni lepo. Imamo svoje „godce“ in še celo plehmuziko. Odpovedala je sicer tista lačna krava, ki se je tako neznanosko drla, zato pa meh bolj kruši in pa lajna in klarinet. Kam pač plove mladina v tako resnih in žalostnih časih? Vsaj na deželi pri kmetih bi morali biti malo zmernejši; to vedno prirejanje balov, ki mladino tako zbega in pokvari. Še Očenaša ne zna pridno moliti, pa že pleše, pleše ter blede tja v zgodnji grob; vzrok je pa tudi to nesrečno žganje, ki se ga po naših gorah največ popije. Ali naj bo res pijančevanje in ples tvoje edino veselje, mladina? Mladina, spametuj se, drugače propademo. Zelo čutimo tudi pomanjkanje vode. Tudi nekaj gospodarjev še pogrešamo izza časa vojske, lanske leto je pa tudi griža pri nekterih hišah pobrala kar cele družine. Dvakrat nas je obiskala tudi toča in nam uničila polovico pridelkov. Bog nam daj v prihodnje boljših časov.

Naš list botak kakoršnega bomo sami naredili!

ZA SLOVENSKE GOSPODINJE

Zračite stanovanja! Po deželi spi v eni tesni sobi po več ljudi, večkrat po šest, osem, ali tudi deset, a okna so vsa zabita in zaprta in še z žaganjem zamašena. Zjutraj vstanejo taki ljudje vsi blede in medli. Boljše je spat v mrzlem, kakor pa v takem vročem in nezdravem smradu. Sploh bi se moralo vsak večer, preden se vleže, odpreti okna in vrata in sobo par minut dobro prezračiti. Res pride nekaj mraza v sobo, toda v postelji se človek hitro ogreje in spanje v dobrem zraku je pol zdravja. Gospodinjje naj tudi pozimi znesejo večkrat posteljino na dvorišče, da se dobro presuši in prezrači. Posebno če je bolnik v hiši je treba storiti to vsak dan. Kakor zrak, je tudi solnce važno za naše zdravje. Otroci in slabotni ljudje morajo tudi po zimi na zrak in na solnce. Stanovanja, v katera solnce nikdar ne posije, so nezdrava in škodljiva.

Spravljanje kuhanega sadja. Dosti gospodinji ima steklenice naložene po omarah, kjer pride do njih svetloba in zrak. Tako se ne drži sadje dolgo. Najbolj se obdrži sadje na temnem, hladnem in suhem prostoru. Ponekod denejo posode s sadjem v zaboj, napolnjen s peskom, otrobi ali žaganjem.

Ješprenj se pokvari, če je zaprt in če leži na kupu. Treba ga je vsak mesec prezračiti in posušiti, najbolje na rjuhi na solncu. Ako se je nabralo dosti prahu, prevejaj ješprenj ali pretresi na situ, da odleti prah in z njim zalega moljev. Moljev ješprenj opari in dobro izperi, preden ga deneš kuhat.

Kurja kuga na Kranjskem. Na Gorenjskem se je pojavila kurja kuga, ki povzroča ljudem mnogo škode. Kokoš postane dremava, mršava in v 24 urah pade in pogine. S trepetom gledajo gospodinjje, kako jim ginevajo kokoši. V Gorenji vasi je n. pr. neki gospodinjji v enem dnevu poginilo vseh osem kokoši in tako gre naprej od hiše do hiše, od vasi do vasi. — Kuga je nastala na ta način, da so 15. decembra metali zmrzle kure iz vlaka češ: jejte, saj so zdrave, samo zmrzile so. Ljudje so jedli, dobili drisko, odpadke dali kuram in te so dobile kugo.

Slovensko dekle ne pozabi na svojega prijatelja „Koroškega Slovenca“.

GOSPODARSKI VESTNIK

Dunajski trg.

Zadnjič smo poročali, da so cene nekoliko padle. To padanje se ni dolgo držalo. Tekom tega tedna so cene namreč zopet poskočile in sicer pri govejem mesu za 120 do 150 K pri kili. Tako stane zopet kg govedine 700 do 1100 kron, meso za pečenko pa celo 1000 do 1200 K. Svinje plačujejo na Dunaju mesene kg žive teže 1200 do 1250 K, mastne pa 1250 do 1350 K. Cene konj so sledeče: za lahke plačujejo 90.000 do 130.000 K, za težke 350.000 do 700.000 K, za fijakerske 150.000 do 300.000 K. Konji za klanje stanejo kila žive teže 220 do 450 K.

Ker država prenela z doplačili k prehrani so morali določiti nove cene kruhu. Menda ja ne bo koga zadela kap, ko jih bo izvedel. Hleček kruha, težek 1280 gramov, stane 316 kron, kila moke 500 K. Hvala Bogu, da imamo vsaj zrak še zastoj in republiko. Pa še ta nas bo stala življenje, če poide tako naprej. Mi radi priznamo trud vlade in njeno dobro voljo. A kaj, ko od tega živeti ne moremo. Kljub dobri volji bomo vsi berači.

Tirolski deželni proračun izkazuje stroškov 1.931.084.800 K, dohodkov 1.570.530.000 kron; za primanjkljaj 360.554.800 K nimajo pokritja. Plače za učiteljstvo znašajo 52% vseh izdatkov. Ker je med novimi davki predvide-

nih tudi 10 K na vsak kg uvožene moke, 13 K na kilo uvoženega žita, so socialisti obstruirali in govorili celo noč od 29.—30. decembra. Ker pa imajo Tirolci brez razlike strank zelo trde glave, je zmagala večina, kjer je več trdih glav in še kmetskih in proračun je bil sprejet.

Drugi ljubljanski veliki sejm vzorcev se vrši od 2. do 11. septembra 1922. Vse dopise za prijavnico in sejmski red je naslavljati še ta mesec na „Urad ljubljanskega velikega sejma“ v Ljubljani, Gosposveska cesta.

Sejm za kožukovine se vrši v Ljubljani dne 23. januarja 1922. „Balkan“, delniška družba za mednarodne transporte, prevzame kupčijo z inozemstvom.

Nov carinski tarif stopi v veljavo z novim letom 1922. Carina na žito je odpravljena, na druge predmete znižana.

Polom diskontne banke. Velika italijanska „Banca di sconti“ se nahaja v težki krizi. Je to eno največjih bančnih podjetij v Italiji. Vloge znašajo 1 milijardo lir; podružnic je po celem svetu. Vlada je prišla na pomoč, sicer bi bil polom usodepoln za vse italijansko gospodarstvo. Tako pa še nič ni čutiti, da bi vrednost lire na mednarodnem trgu kaj trpela. Italijan je pač mojster ne samo v kričanju ampak tudi v zamoščanju in zatajevanju, kadar gre za njegovo kožo. Tržaška „Edinost“ pravi, da je glavni in prvi povod tega poloma bržkone večmilijonska zguba italijanske družbe „Ilva“ in to vsled nevarnih špekulacij in ogromnih sleparij njenih upraviteljev. — Tudi drugod javljajo slične prikazni. Velika francoska banka za trgovino s Kitajsko je proglasila svoj konkurz. Rumunska Narodna banka je tudi doživela velik polom. Na Nemškem ste dve banki v novembru ustavili izplačila, istotako ima tudi Švica svoj bančni polom. Vzroki povsod isti: Delniške družbe rastejo kakor gobe po dežju, špekulira se s kapitalom, ki daleč presega delniško glavnico in rezervo.

Kjedom jemoj? Vslovenskem Korotanu!

Listnica uredništva.

Borovlje. Drugo bolje ne! — **Janko Resman.** Bomo hvaležni, a tega ne moremo več porabiti. — **Rožan, št. 100.** Je že zastarelo in ne moremo več porabiti. — **Julij Toporič.** Številko pošiljamo izobraževalnemu društvu. — **Izobraževalno društvo v Železni K.** Naročnina za „K. Sl.“ je plačana. — **Dr. R. K. v Lj.** Naročnino sprejeli. Hvala! — **Dobrlavas.** Ni uместno in škoda za prostor. Priporočamo se za kaj drugega.

LIDOVA KNIHTISKARNA

SE PRIPOROČA ZA HITRO, OKUSNO IN CENO IZDELAVO VSAKOVRSNIH DRUSTVENIH, TRGOVINSKIH IN DRUGIH TISKOVIN, VABIL, OKLICEV I. T. D.

WIEN V., MARGARETENPLATZ 7

Francišek Čermák,

DUNAJ V.,
Mittersteig 23-15
priporoča svoj zavod
za izdelovanje

angleških in
dunajskih
pian in pianin
(klavirjev).
Tudi export!

